

Hemşehri Derneklerinin Kentleşme Sürecindeki Rolü (Tokat Örneği)

The Role of the Fellow-Countrymen Associations in the Process of Urbanization

Ahmet ÖZKİRAZ*, Yavuz ACUNGİL**

Öz

Türkiye’de 1950’lerden beri hızlı bir kentleşme süreci yaşanmaktadır. Kırsal alanların yetersizliği (istihdam, sağlık, eğitim vb. alanlardaki imkanların yetersizliği) ve kentsel alanların kişileri cezbetmesi (kentte istihdam imkanlarının, sağlık hizmetlerinin, eğitim fırsatlarının vb. daha geniş olması) bu durumda başat rol oynamaktadır. Kırsal alandan kentsel alana yönelen bu nüfus hareketi sonrası kentsel alana yabancı bu kişiler barınma, iş bulma, kentsel mekanlara uyum sağlama ve kentte tutunma gibi bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Göç eden bireyler bu sıkıntılarla başedebilme ve çözüm bulma konusunda biraraya gelerek dayanışma içine girmektedirler. Kıray’ın (1964) tampon mekanizma olarak adlandırdığı ve bireylerin dayanışması sonucu kente uyum sağlamasına yardımcı olan mekanizmalardan biri sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleridir. Kentte bir dayanışma örüntüsü olarak ortaya çıkan hemşehri dernekleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Hemşehri dernekleri kentte bireylerin geldikleri yörenin kültürünü yaşatabildikleri, birincil ilişkilerin ön planda olduğu yerler olarak dikkat çekmektedir. Hemşehri derneklerinin bu yapısıyla, bireylerin kentleşmesini hızlandırıcı bir etkiden ziyade, bireylerin yeni kişilerle kaynaşmasını yavaşlatıcı etkisi de olabilmektedir. Bu noktada çalışmanın amacı, Tokat’ta bulunan hemşehri derneklerinin kentleşme sürecindeki rolünü ortaya koymaktır. Çalışma nicel niteliklidir. Uygulama, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı’ndan ve Tokat Dernekler Dairesi’nden alınan bilgiler doğrultusunda ulaşılabilen sekiz hemşehri derneğinden dernek yöneticisi ve üyesi olan toplam 208 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Veri analizi yapılırken frekans tabloları ve ki-kare testlerinden faydalanılmıştır. Uygulamadan elde edilen bulgulara göre, örnekleme dahil olan dernek üyelerinin büyük çoğunluğu kentte uzun süredir ikamet eden kişilerdir. Üyeler genel itibarıyla orta yaş ve üstündeki kişilerdir. Kente göç eden bireylerin derneğe üye olmasında

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ahmet.ozkiraz@gop.edu.tr

** Arş. Gör., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, yavuz.acungil@gop.edu.tr

kente önceden gelip yerleşmiş hemşehrilerinin büyük etkisi olduğu görülmektedir. Hemşehri derneğinin gelinen yörenin kültürünü yaşatmaya imkan vermesi ve hemşehrilerle bir araya gelme fırsatı sunması, bireylerin bu derneklere üye olmalarındaki en önemli etkenlerdir. Dernek üyeleri bu düşüncelerine paralel şekilde sık sık hemşehrileriyle bir araya gelmektedirler. Dernek üyeleri genelde memleketlerine tanıdık, eş, dost, akraba ziyareti için gitmektedirler. Memlekete gidiş sıklıklarının seyrek olduğu görülmektedir. Dernek üyeleri genel itibarıyla kendini Tokat'lı hisseden kişiyi Tokat'lı olarak tanımlarken, bir çoğu kendisini de Tokat'lı olarak gördüğünü belirtmiştir. Dernek üyelerinin öğrenim durumu ile hemşehri derneklerinin faaliyetlerine katılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dernek üyelerinin Tokat'ta ikamet süreleri ile hemşehrilerle görüşme sıklığı, memlekete gidiş sıklığı ve kendilerini Tokat'lı olarak görme arasındaki ilişkilere tek tek bakıldığında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Üyelerin doğdukları yer ile memlekete gidiş sıklıkları, dernek faaliyetlerine katılım ile cinsiyet ve aylık elde edilen gelir arasındaki ilişkiye tek tek bakıldığında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşehri dernekleri, kentileşme, dernek, tampon mekanizma

Abstract

A rapid process of urbanization Turkey has undergone since the 1950s. The inadequacy of rural areas (i.e. lack of facilities in the fields of employment, healthcare, education, etc.) and the attractiveness of cities (i.e. the abundance of the aforementioned facilities) both play the leading role in this case. People who were dragged into cities by a population movement from rural areas to urban areas had to face with several difficulties such as housing, finding employment, adapting to urban environments and maintaining their lives in cities. The immigrants acted with solidarity to be able to cope with such difficulties. At this point, associations of fellow-countrymen are the devices that were helpful for the immigrants to adapt to cities, which is defined as 'buffer mechanism' by Kıray. The main focus of this study is the associations of fellow-countrymen which, in cities, have come into being as a solidarity pattern. Such associations where the primary relationships are given prior importance are remarkable in that individuals could have a chance to keep their own regional cultures alive there. This aspect of fellow-countrymen associations, in addition to their contribution to accelerating the level of urbanization, can also be influential on the retardation of the process in which the immigrants try to become integrated with the new individuals. Herein, the study aims to deal with the role of the associations of fellow-countrymen in Tokat in the process of urbanization. The study is of the quantitative quality. The research has been performed with a total of 208 association managers with whom we got in contact through the data acquired from the Department of Associations of the Ministry of Interior and Department of Associations in Tokat. Frequency tables and chi-square tests were applied to analyze the data. The findings of the research show that a considerable majority of the association members are those who have been living in the city for a very long time. The members are generally middle-aged or above. It is observed that the previous fellow-countrymen have a major effect on the affiliation of the members to the associations. The primary factor that tempts people to be the members of the associations is the fact that such associations give them the chance to come together and keep their regional culture alive. The members frequently come together in parallel with this idea and they go to their own countries particularly to visit their relatives. It is seen that they do not visit their

country very often. Any person who feels 'Tokatlı' (originally from Tokat) is usually defined as Tokatlı by the association members and many of the members regard themselves as Tokatlı. There exists a significant relation between the educational backgrounds of the members and their participation in the associational activities. A significant relation will obvious when the relations among the duration of members' stay the frequency of the visits to their own countries to be together with their relatives and seeing themselves as Tokatlı are all examined. The frequency of the visits to their own countries and to the places where they were born point to yet another significant relation. However, there exists no statistically significant relation in the participation of the associational activities, sexes and monthly incomes.

Key Words: Associations of fellow-countrymen, urbanization, association, buffer mechanism

Giriş

Türkiye 1950'li yıllara kadar izafi olarak yavaş bir hızda kentleşirken, 1950'li yıllardan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Bu hızlı kentleşme süreci bazı aksaklıkların çözümeden kentlerin genişlemesi sorununu ortaya çıkartmıştır. Problemler merkezi teşkilat ve yerel yönetim birimleri tarafından çözülemeyince insanlar bu sorunlara karşı dayanışma biçimleri geliştirerek çözüm üretmeye çalışmışlardır.

Kırsal alandan kentlere doğru göç hareketinin temelinde yatan en büyük unsur kırsal alanın ekonomik, sosyal, eğitim gibi yetersizliklerini kentte giderebilme ümidi olmuştur. Kırlardan kentlere gelenler, kentte ekonomik ve sosyal yapıya uyum sağlama güçlükleriyle karşılaşmaktadırlar. Bireyler iş bulma, barınma ve kentte yaşayanlar tarafından kabul görme gibi sorunlarla yüzleşmektedirler. Bu ortamda bireyler dayanışma yoluna giderek karşılaştıkları sorunlara yardımcı olabilecek örgütlenmeler kurmuşlardır. Bu örgütlenmelerden biri sivil toplum örgütü olan hemşehri dernekleridir. Bu yapılar kırsal alanda yaygın olan akrabalık ilişkilerinin diğer bir ifadeyle cemaat ilişkilerinin kentte de sürdürülmesine imkan veren örgütlenmelerdir. Kente gelen kişilerin uyum sürecinde hemşehri dernekleri tampon kurum işlevi görmektedir. Böylece kentleşme sürecinin ve kentlileşmenin değişim sürecindeki etkileri kente yeni göçen kişiler için daha kolay üstesinden gelenebilir olmaktadır. Diğer taraftan hemşehri dernekleri, göç eden kişilerin kırsal yaşamdaki değerlerini koruyarak, yaşam biçimlerini sürdürebilmeleri için ortam oluşturmaktadır. Hemşehri dernekleri, hem kırdan kente göç eden kişilere kentte kırsaldan getirdikleri kendi davranış örüntülerini sürdürme imkanı verirken hem de kısmen de olsa kentlileşmeyi geciktirici etkilerde bulunmaktadır.

Tokat'ta faaliyet gösteren hemşehri dernekleri de aynı yöreden göç etmiş insanların bir araya geldikleri ve hemşehri ilişkilerinin ve dayanışmasının ön planda tutulduğu yerler olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmada bir sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri derneklerinin kentlileşme sürecindeki etkileri ve bu etkilerin nasıl gerçekleştiği Tokat örneklemini üzerinde incelenmiştir. Bu bağlamda dernek üyelerinin sosyo-demografik ve mesleki özellikleri, dernek üyelerinin dernek ile ilişkileri ve dernek hakkında görüşleri, dernek üyelerinin kentsel ilişkileri ve bu değişkenler arası ilişkiler incelenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Kent, Kentleşme ve Kentleşme Kavramları

Kent kavramı bir çok değişik ölçüt göz önüne alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Tanımların bazıları kenti yönetsel örgüt birimleri içinde kalan yerler olarak tanımlarken, bazı tanımlar kenti nüfus ölçütüne göre belirli bir sınırın üstünde olan yerler olarak belirtir, bazı tanımlar da ekonomik ölçütlere göre üretim, tüketim ve dağıtımın yapıldığı yerler olarak ifade eder (Keleş, 2006, s. 107-109).

Toplumbilimciler de kenti tanımlarken kentin diğer yerleşme biçimlerinden ayrılmasında belli bir topluluk olarak taşıdığı kendine özgü niteliklerine önem vermektedirler (Özer, 2004, s. 3). Toplumbilimcilerin kent tanımlarının ortak özellikleri belli bir nüfus büyüklüğü, yoğunluk, heterojenlik, işbölümü ve uzmanlaşma gibi özellikler olarak görülmektedir (Keleş, 2006, s. 109).

Bal, (2008, s. 31) kenti, “sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dahil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleki rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin gittikçe arttığı, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel kurumların bulunduğu, yerel, bölgesel ya da uluslararası ilişki ağlarına sahip heterojen bir toplum” olarak görür.

Kızılcılık (2000, s. 114) ise, kenti “sosyo - ekonomik ve kültürel özellikleri, yönetim durumu ve nüfus bakımından kırsal alanlardan ayırt edilen, genellikle tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretim dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış, ikincil toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim alanı” olarak tasvir eder.

Kentleşme ise basit tanımıyla bir ülkedeki kent sayısının ve kentlerde yaşayan kişi sayısının (nüfusun) artmasını ifade ederken, geniş tanımıyla sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumun yapısında artan oranda işbölümü, örgütlenme ve uzmanlaşma oluşturan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (Keleş, 2006, s. 23-24).

Kentleşme, belirli bir zamana ve ülkeye göre, kent olarak kabul gören yerlerde nüfusun yoğunlaşma hızı veya oranını vermektedir. Bu nüfusun değişimi ile birlikte gelişen iktisadi ve toplumsal değişmeyi belirleyen süreçtir (Bal, 2008, s. 70).

Sencer (1979, s. 2-3), kentleşmeyi tanımlarken çok yönlü bir oluşum olduğundan bahseder. İlk olarak bir kırsal alanın kente dönüşmesinin demografik bir olay olduğunu belirtir. İkinci yön olarak ekonomik kesimler arası bir nüfus aktarımı veya çeşitli kesimlerin faal nüfus içindeki payında bir değişim olması nedeniyle nüfusun tarımdan sanayi ve hizmetlere kayması ve buna bağlı şekilde kentsel iş-güç birimlerinin ekonomide etkinlik kazanması demek olduğunu ifade eder. Nüfusun kentsel etkinliklerde birikmesi de ekonominin çeşitlenmesi, yoğunlaşması ve örgütlenmesi, işgücünün de nitelik kazanarak verimliliğini artırması anlamındadır. Üçüncü yön olarak benzer durumlardan dolayı fizik-

sel çevre ve yaşama koşullarında meydana gelen değişim olarak belirtir. Dördüncü yön olarak kentleşme olgusunun bir toplumsal değişim ve yeni bir biçimlenme süreci olmasıdır. Son yön olarak da, köy topluluklarının yönetim açısından yeterli bir örgütlenmeye sahip olmamasına karşın kentin daha geniş örgütsel yönetim ağına sahip olmasıdır.

Kentleşme ise Keleş'in (1998, s. 80) tanımıyla "kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması süreci"dir.

Kentleşme, kırdan kente göç sonucu, kişinin kente özgü işlerde çalışması, kente özgü davranış kalıplarına uyum sağlaması ve kentin sunduğu fırsat ve imkanlardan faydalanması şeklinde ortaya çıkan bir değişim sürecidir. Kentleşme hem kentlerin büyümesi ve kent sayısının artması, hem de kentlilerde gözlenen değişimleri anlatan bir kavramdır (Görmez, 1997, s. 20).

Kentleşme her şeyden önce bir toplumsal değişim sürecidir. Bu süreçte kişilerin kente gelmeden önce edindikleri yaşam şekillerinin değişimi söz konusudur ; başka bir deyişle, bu süreç kentle bütünleşme, kentle uyum sağlama sürecidir (Özer, 2004, s. 121). Sencer'e (1979, s. 292) göre kentleşme bir toplumsal değişim sürecini ve aynı zamanda fiziksel yerleşme sürecini içermektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları ve Hemşehri Dernekleri

Sivil Toplum Kavramı ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kavramı ilk kez 18. yüzyılda toplumsal sözleşme kuramlarına bağlı olarak ortaya atılmış bir kavram olup, "doğa durumu"nda yaşayan insanların kendi aralarında sözleşerek "uygarlık durumu"na geçişini ifade etmektedir. Hegel'e göre ise sivil toplum bir sözleşme sonucu kurulmaz; sözleşmenin yapılacağı alanı veya ortamı oluşturur, bireylerin kendiliğinden, gelenek ve görenekler gereğince özgür birlikteliğinden ibarettir. Sivil toplum, ancak yasal ve siyasal kurumlarla bezenince devlete dönüşür (Tunçay, 1998, s. ix). Mardin'e (2006, s. 10) göre, sivil toplum teriminin vurgusu "şehir adabı"dır yani "sivil"in kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri belirtir. Terim olarak sivil toplum günümüzde, siyasi otorite baskısından toplumun kurtulmasını ifade eder (Bolay, 1997, s. 7). Çağdaş anlamıyla sivil toplum ise, bireylerin özgürlüklerinin ve haklarının korunduğu, örgütlenmede gönüllülüğün esas olduğu, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği, vatandaşlık bilincine dayanan bir gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir (Yıldırım, 2003, s. 226).

Sözlük anlamı ile sivil toplum kuruluşu, toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik, dernek veya vakıftır (Türk Dil Kurumu, 2011).. Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde sivil toplum kuruluşları, "belli toplumsal, kültürel, sanatsal, bilimsel amaç ya da amaçlar çerçevesinde gönüllü olarak bir araya gelen, örgütlenen ve o amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunan kişilerin oluşturdukları, tüzel kişiliği ve sürekliliği olan örgütsel yapı" olarak tanımlanır (Bozkurt, Turgay ve Seriyi, 1998, s. 90). Tunçay'a (1998, s. xi) göre, sivil toplum kuruluşları "hükümet/devlet dışı örgütler" ile özdeş bir kavram olarak ele alınır. Yani merkezi veya yerel yönetimin denetiminde olmayan, gönüllü olarak kurulmuş dernekler, vakıflar, siyasi partiler, spor kulüpleri, sendikalar, meslek odaları ve ben-

zeri örgütlenmelerdir Bu açıdan hemşehri birlikleri ortak amaçlar etrafında dayanışma amacıyla bir araya gelmiş kişilerin oluşturduğu bir sivil toplum kuruluşu olarak ifade edilebilmektedir.

Dernek Kavramı ve Hemşehri Dernekleri

Batı'da uzun bir tarihi sürecin sonucu olarak ortaya çıkan dernek kavramı, bir örgütlenme biçimini ifade eder. Bu gelişim açısından dernek, birden çok kişinin, kendi istekleriyle belli bir amaç için bir araya gelerek oluşturdukları bir örgütlenmedir (Toksöz, 1983, s. 366).

Çağdaş toplumlarda çıkarları birbiriyle çatışan dinamik bir toplumsal yapı ortaya çıkmakta ve bu yapı içerisinde bulunan, çıkarları ve düşünceleri birbirinden farklı grupların kendi görüşleri çerçevesinde yeni ve farklı örgütlenmelere gidilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum da karşımıza dernekleri çıkarmaktadır. Toplum içerisinde grup ilişkilerini ve çıkarlarını yansıtan dernekler, kazanç paylaşma amacı gütmeyen topluluklar olarak, genellikle sanayileşmenin ve kentleşmenin yabancılaştırdığı ve yalnızlaştırdığı kişilerin, benzer görüşleri paylaşan insanlarla bir araya gelerek, kendi varlığını sürdürmek ve ortak amacı gerçekleştirmek için oluşturduğu örgütlenme biçimleridir (Yıldırım, 2004, s. 125). Bu bağlamda dernekler kentle bütünleşmeyi sağlayan, aynı zamanda da kentle bütünleşme sorunu yaşayan insanlara hayatlarını anlamlı hissedecekleri kent içinde kenten ayrı bütünleşebilecekleri sosyal formlar da sağlamaktadır.

Sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan kentlerde aile ve akrabalık bağları eski işlevleri yerine getiremediği için insanlar daha çok kişisellikten uzak ilişkiler içinde yalnızlığa itilmiştir. İnsanlar kentteki yalnızlığın ve anlamsızlığın üstünden gelecek önlemler almaktadırlar. Birbirini tanımayan insanların yaşadığı kentlerin halkını yığın olmaktan çıkaracak, yabancılaşmayı önleyecek bir örgütlenme biçimi olarak karşımıza dernekler çıkmaktadır. Kişi, bu şekilde kentlerin dev yapısı karşısında benzer görüşler paylaşan insanlarla bir araya gelerek kendisini korur ve yalnızlıktan kurtulur (Toksöz, 1983, s. 368).

Cemaat yapısı taşıyan kırsal bölgelerde, hakim olan duygunun “biz” olması, bireylerin birbirine bağlı ve ortak noktada buluşan duygularının olması, yardımlaşmanın en üst seviyede olması, bireylerin kendilerinin yalnız olmadığını hissetmesini sağlar. Kırsal kesimde toplumsal örgütlenme; dayanışma ve güven, karşılıklı yükümlülükler ve sorumluluklarla bağlı ilişkilere dayanır. Oysa kent, tersine bir çok bakımdan heterojen bir ortamdır ve ikincil ilişkilerin egemen olduğu bir yerdir. Dolayısıyla göçmen kentte yeni bir toplumsal örgütlenme biçimiyle karşı karşıyadır. Burada ayakta kalabilmek ve kırdan daha iyi hayata kavuşabilmek için en yakınındakilerle dayanışmak zorundadır. Çünkü göçmenin birden bu yeni ortama ayak uydurması mümkün değildir (Tekşen, 2003, s. 53). Bu dayanışma ihtiyacını insanlar kurdukları dayanışma dernekleri vasıtasıyla gidermekte ve cemaat tipi toplumsal örgütlenmelerini kent yaşamı içinde hemşehri dernekleri vasıtasıyla sürdürmektedirler.

Kente gelenler iş ve konut bulabilmek, ekonomik problemleri azaltabilmek ve kendi kültürlerini koruyabilmek için bir araya gelerek, dernek ya da vakıf benzeri örgütlenmeler altında hemşehri dayanışmasını kurmaktadır (Bal, 2008, s. 137).

Hemşehrilik dernekleri hemşehrilik ilişki ağlarının yapılandırılmış (formel) örgütlenmesi olarak tanımlanırken, aynı zamanda kendine mensup olmayanlar için de çok fazla dışlayıcı olan örgütlenme şekli olarak da değerlendirilmektedir (Kurtoğlu, 2005, s. 8).

Hemşehri ve Hemşehrilik İlişkileri

Hemşehri, genellikle aynı köyden, aynı ilçeden, aynı ilden, aynı bölgeden hatta kimi zaman aynı ülkeden insanları tanımlamak için kullanılmaktadır (Tekşen, 2003, s. 64). Hemşehri sözcüğü bir kişiyi ve o kişinin bir toplumsal durumunu tanımlar, fakat hemşehri tanımlamasının oluşabilmesi için en az iki kişinin olması gerekir. Yani hemşehri, tanımı gereği ilişkiseldir. Bu ilişkiselliği içinde hemşehri, aile kökeni aynı coğrafi alan olan ve hemşehrilik bağı tanıyan kişidir (Kurtoğlu, 2005, s. 6).

Gerek hemşehrilik, gerekse bir ilişki biçimi olarak hemşehrilik ilişkileri bir aidiyeti ifade etmektedir. Hemşehrilik kimliği, bireylerin köken olarak bağlı oldukları ve gerçek memleketleri olarak adlandırdıkları yerlerde anlamlı değildir. Çünkü memleketlerinde insanların birbirlerini yaşadıkları ilişkiler bağlamında tanımlamaları, aile, akrabalık, arkadaşlık gibi başka bağlar aracılığıyla olurken, bu yönüyle hemşehrilik kimliği ve ilişkileri ancak, memleketin dışında anlamlı ve önemli olmaktadır. Bu açıdan, hemşehrilik gibi bir ilişki biçiminin oluşması ve kurumlaşması, doğdukları yerler dışında (gurbette) yaşayan, aynı yerlerden gelmiş olan ve bir aidiyet duygusunu paylaşan nüfusun varlığını ve yoğunluğunu ifade etmektedir (Kurtoğlu, 2005, s. 6).

Türkiye’de çoğunlukla yöresel dayanışma ve hemşehrilik örüntüleri sayesinde gerçekleşmiş ve kalifiye olmayan bir iş gücü göçünden söz etmek mümkündür. Zincirleme özelliği taşıyan bu göç, belli bir bölgeden belli bir ülkenin belli bir coğrafi bölgesine ya da Türkiye’de belli bir coğrafi bölgeye doğru gerçekleşmektedir. Önceleri iş bulma amacıyla göç eden genç erkekler, sonraki dönemlerde ailelerini ve yakınlarını yanlarına almaktadırlar. Hem iç göçlerde hem de dış göçlerde bazı öncü aileler söz konusudur. Sonraki zamanlarda ise bu öncü aileleri aynı yöreden başka aileler takip etmektedirler. Köyden göç eden kişiler kentte karşılaştıkları sorunları daha kolay çözebilmek için büyük şehirlerde yöresel dayanışma ve hemşehrilik örüntüleri oluşturmaktadırlar. İlk başlarda aile, akraba ve akrabamsı ilişkiler çerçevesinde gelişen bu örüntüler, zamanla aynı şehirden göç eden diğer üyeleri de içine alarak ağına daha da genişlemesine neden olmaktadır. Çünkü kente yeni gelen göçmenlerin ailelerinden sonra en rahat ilişki kurabilecekleri referans noktası, kente daha evvel göç etmiş olan ve bu yabancı çevrede onlara yardım edebilecek olan “memleketlileri-hemşehrileri” olacaktır. Yani hemşehri kavramı aynı memlekettten göç edenleri ifade etmekte olup, bir birlerini hemşehri olarak tanımlayan kişiler de memleket dışında bulunmaktadırlar (Yılmaz, 2008, s. 11-12). Hemşehri derneklerinde ortak geçmiş, ortak dil, ortak davranış örüntüleri ve ortak değerler bağlayıcı değişkenler olarak görülebilir. Nasrettin Hoca örneğinde olduğu gibi; damdan düşen Hoca doktor değil de daha önce damdan düşen birisiyle (Hoca kendisinden önce bir sorunla karşılaşan kişiyi kendisine referans almışsa) görüşmek istemişse; kentte karmaşık yapılar karşısında problemlerini çözmede kentin göçmenleri bu problemlerle nasıl baş edebileceklerini kendileri gibi daha önce kente göçen kişilerle karşılaştırma ve onların tecrübelerinden yararlanmayı en kestirme yol olarak görmekte idiler.

Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehri Dernekleri

Kentle kır toplumsal açıdan değerlendirildiğinde daha çok cemaat-cemiyet, organik-mekanik dayanışmacı, tarımsal-endüstriyel, modern-geleneksel, kırsal-kentsel, homojen-heterojen gibi kavramlar çevresinde değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir (Tekşen, 2003, s. 49).

Kırsal kesimde toplumsal örgütlenme; dayanışma ve güvene, karşılıklı yükümlülükler ve sorumluluklarla bağlı ilişkilere -yani cemaat tarzı ilişkilere- dayanır. Kent ise kırsal alanın tersine birçok bakımdan farklılıkların olduğu bir ortamdır ve ikincil ilişkilerin ege-men olduğu -yani cemiyet tarzı ilişkilerin ön planda olduğu- bir yerdir. Dolayısıyla göçmen kentte yeni bir toplumsal örgütlenme biçimiyle karşı karşıyadır. Burada ayakta kalabilmek ve kırdan daha iyi hayata kavuşabilmek için en yakınındakilerle bir dayanışmada bulunmak, örgütlenmeye gitmek zorundadır. Çünkü göçmenin birden bu yeni ortama ayak uydurması mümkün değildir (Tekşen, 2003, s. 53). Kentli, örgütler içinde doğan, onlar içinde yetişen insandır. Kentin belki de en önemli özelliği örgütlü olmaktır. Köyden göçen insanlar bu yapılara uzak ve yabancıdır ve bunlarla bütünleşmeleri bu örgütlü yapı içinde yer alabilmeleri çok uzun bir süreci gerektirmektedir. Eğitim- öğrenim düzeyini yükseltmek ve kentin davranış örüntülerini içselleştirmek zaman, emek, yetenek istemektedir. Göçmenlerin kentte bilmedikleri yapı karşısında tutunabilmek için en kolay ve en az maliyetli destek unsurları kendilerinden önce kente göç eden hemşehrileridir. İşte göçmenlerin bir anlamda kentte oluşturdukları ve içinde buldukları ilk örgütlü yapı da hemşehri dernekleridir.

Hemşehri derneklerini, göç sonucu kişilerin karşılaşmış olduğu sorunları ortadan kaldırmaya ve yeni ortama uyum sağlamaya yardımcı olacak kurumlar olarak değerlendirebiliriz. Kırsal alanda karşılaştıkları sorunları cemaat ilişkileri çerçevesinde kendi yakınları yardımıyla çözmeye imkanına sahip olan bu kişiler kentte karşılaştıkları sorunlarda bu sorunları çözmeye yardımcı olabilecek kurumlardan yardım alma gereği hissedebilirler. Bu kurumları Kıray “tampon kurumlar” olarak ifade eder ve bu kurumlar kentleşen kişilerin kentte kendilerini yalnız ve çaresiz hissetmelerini önleyerek toplumsal bir bütünleşme sağlamaktadır. Kıray (Kıray, 1964, s. 7) “tampon mekanizma” kavramını şu şekilde açıklamaktadır: “Görelilik olarak daha hızlı ve daha kapsamlı değişim hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi mümkün kılan kurumlar ve ilintiler ortaya çıkar ya da eski müesseseler yeni fonksiyonlar kazanır. Bu hal, sosyal yapının her müessesesi, ilintisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve aynı hızla değişip, aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Toplumsal değişimin buhransız olmasını sağlayan, çözümlenmenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren müesseseler, ilintiler, değerler ve fonksiyonları biz “tampon mekanizmalar” terimi ile ifade ediyoruz. Bu “tampon mekanizmalar” sayesinde, sosyal yapının çeşitli yönleri birbiri ile bağlanır, fonksiyonel bütünü parçası olmayan taraflar kaybolur. Bu şekilde toplumun orta hızda bir değişim oluşumunda da görelilik bir denge halinde kalması mümkün olur”.

Tampon mekanizma, hızlı ve kapsamlı değişim şartlarında ortaya çıkar. Bu değişim içinde yeni yapılar oluşuncaya kadar bütünleşmeyi mümkün kılacak kurum ve ilişkilerin doğması geciktiklerinden eski kurumlar yeni işlevler kazanarak değişimin bunalımsız atlatılmasını sağlarlar (Tekşen, 2003, s. 63).

Bal (2008, s. 141) ise hemşehri birliklerinin kentin değerlerine; yaşam biçimine; anlama sürecinde kurulan ve tampon kurum niteliğinde işlevsel bir yapıya sahip olan örgütler olduğunu kente göç eden kişilerin “biz” ve “ötekiler” ilişkisinde “biz” kısmını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu fonksiyonuyla “ötekiler” ile kurulan ilişkilerde hem bireysel hem de grupsal düzeyde güçlü olmayı amaçlar. Hemşehri birlikleri kentte kalmayı amaçlayan kent toplumunun yeni üyeleri olma sürecine giren bireylerin organize olduğu sosyal gruplardır. Göç ettikleri yerlerin kültürel kimliklerini korumak isteyen ve karşılaştıkları kültür şokunu aşmak için dayanışmayı temel alan “yeni kentliler”in eski ve yeni değerlerini zaman içinde uzlaştırırlar (Bal, 2008, s. 142).

Araştırma Yöntemi

Araştırma, kırsaldan kente göç sonucu ortaya çıkan bir “tampon mekanizma” olarak görülen hemşehri derneklerinin kentleşme sürecindeki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Kırsal alanlardan gelen kişilerin hemşehri derneklerine katılma sebepleri; geldikleri yörelerin kültürel değerlerini, yaşayışlarını kentte de sürdürme istekleridir. Çevresinde toplandıkları hemşehri dernekleri, bu kişilerin farklı çevreden kişilerle tanışması ve kaynaşması hususunda (kentleşme konusunda) geciktirici etkiye yol açarken, diğer taraftan kente yeni gelen kişilerin, kentte yaşayabilecekleri sorunları belli bir düzeyde çözmekte ve yeni kentlilerin bir anlamda kentleşmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma hemşehri derneklerinin hem kentleşmeyi kolaylaştırdığı hem de kentleşme önünde bir engel oluşturduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu düşüncüyü test edebilmek için çalışma nicel nitelikli olarak planlanmıştır.

Çalışmanın Evreni ve örnekleme

Çalışmanın evreni Tokat il merkezindeki hemşehri dernekleridir. Örnekleme yer alan dernekler şunlardır: Emirseyitliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Başçiftlikliler Dayanışma Yardımlaşma ve Kültür Derneği, Niksarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Reşadiye Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Erzurumlular Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği, Artvinliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Kafkas Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve Karadeniz Kültür ve Dayanışma Derneği’dir. Bu derneklerde 208 kişiye anket uygulanmıştır.

Çalışmanın örnekleme ‘amaçlı örneklem’ tekniği şeklinde belirlenmiştir. Amaçlı örneklem tekniği seçilmesinin nedeni; Tokat’ta bulunan hemşehri derneklerine üye ve yönetici olanlarla görüşme ve onlardan veri almak esas olduğu için hemşehri derneklerine devam eden, bir şekilde derneğe gelen kişilere yönetici ve üye ayırımı yapılmadan anket uygulanmış olması ve Tokat’ta bu derneklerin faal olmasından dolayıdır. Hemşehri derneklerine devam eden üye sayısı fazla olmadığı için ulaşılabilen üye ve yöneticilere anket uygulaması yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü, bir aylık zaman içerisinde hemşehri derneklerinde anket için görüşebilme imkanı olan üye ve yönetici sayısı kadardır. Sayılmamız, ulaştığımız örneklem sayısının evreni temsil ettiği ve anketi cevaplayan kişilerin doğru bilgi verdikleri şeklindedir.

Veri Analiz Teknikleri

Değerlendirmeye 208 adet anket formu alınmış olup, bunlardan elde edilen veriler frekans tabloları ve ki-kare tekniği ile analiz edilerek yorumlanmıştır. Veri toplamak için

kullanılan anket formunun (ölçeğin) parametrik istatistik tekniklerini kullanmak için uygun olmadığı düşüncesinden hareketle veri analizinde ferkans tabloları ve değişkenler arasında ilişki ve farkı göstermeye yarayan ki-kare tekniği ile yetinilmiştir.

Çalışmanın çatısı oluşturulurken bu konuda daha önce yapılmış araştırmalar incelenmiş ve onlardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda Adnan Tekşen'in (2003) "Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik-Ankara'daki Malatyalılar Örneği" adlı çalışması, Şaban İnat'ın (2006) "Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Hemşehri Dernekleri ve Kentleşme Süreci Antalya Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışması ve Ahmet Cengizhan Köse'nin (1996) "Yöresel Dayanışma Örgütlerinin Kentleşme Sürecindeki Rolü Konya İli Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışmalarından faydalanılmıştır.

Araştırma hemşehri derneklerine yönetici ve üye olan bireyleri kapsamaktadır. Araştırma bulguları değerlendirilirken hemşehri derneklerinde yönetici veya üye olma ayrımı dikkate alınmamış birlikte değerlendirilmiştir. Tokat'ta faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin listesi İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı bilgi edinme hizmetleri ve Tokat Dernekler Dairesi İletişim Bölümü'nden alınan bilgiler doğrultusunda oluşturulmuş ve derneklere ulaşmaya çalışılmıştır. Bazı derneklerin adres ve iletişim bilgileri güncel olmadığı için, bazı dernekler de faaliyetlerini durdurdukları için ulaşılamamıştır. Listede bulunan hemşehri derneklerinden sekizine ulaşılmış ve uygulama yapılabilmektedir. Bu dernekler Emirseyitliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Başçıftlikliler Dayanışma Yardımlaşma ve Kültür Derneği, Niksarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Reşadiye Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Erzurumlular Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği, Artvinliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Kafkas Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve Karadeniz Kültür ve Dayanışma Derneği'dir.

Araştırma Hipotezleri

H1. Hemşehri dernekleri üyelerinin kentte karşılaştıkları problemlerine belli çözümler üreterek kentleşmeye katkıda bulunmaktadır.

H2. Hemşehri dernekleri üyelerine kendi içinde yerel çözümler üreterek kente göçen kişilerin kentle bütünleşmesi önünde kısmi engel oluşturmaktadır.

H3. Hemşehri dernekleri üyelerinin kentte kalma süresi ile kentle bütünleşmesi arasında ilişki vardır.

Araştırma Bulguları ve Değerlendirme

Dernek Üyelerinin Sosyo-Demografik ve Mesleki Özellikleri

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	25	12,0
Erkek	183	88,0
Toplam	208	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi dernek üyelerinin %88'i erkek, %12'si kadındır. Buna göre örneklemin çoğunluğu erkek üyelerden oluşmaktadır. Erkek üye sayısının kadın üye

sayısına göre fazla olmasının sebebi derneklerin genelde lokal ve kıraathane şeklinde kurulmuş olup erkeklerin katılımına uygun olmasıdır. Kadın üyeler sadece belirli günlerde/gecelerde yapılan etkinliklere katılabilmektedir.

Tablo 2: Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
20 ve altı	6	2,9
21-30	26	12,5
31-40	41	19,7
41-50	65	31,2
51-65	61	29,3
65 ve üstü	9	4,3
Toplam	208	100,0

Tablo 2’de ise dernek üyelerinin %60’ının 41 yaş ve üstü yani orta yaşın üzerinde olan kişiler olduğu görülmektedir. 20 yaşın altında olan gençlerin sayısı ise çok azdır.

Tablo 3: Doğum Yeri

Doğum Yeri	Frekans	Yüzde
İl	33	15,9
İlçe	70	33,7
Kasaba	16	7,7
Köy	89	42,8
Toplam	208	100,0

Tablo 3 incelendiğinde üyelerin %15,9’u il kökenlidir; geriye kalanların daha çok kırsal kökenli olduğu ortaya çıkmaktadır. Köyde doğanlar %42,8 ile yüksek bir orana sahiptir. Bu durum, kırsal alandan gelenlerin hemşehri dayanışması ve ilişkisine daha fazla önem verdiklerini ve bu nedenle hemşehri derneklerine daha fazla üye olduklarını göstermektedir.

Tablo 4: Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
İlkokul	29	13,9
Ortaokul	23	11,1
Lise	69	33,2
Önlisans	35	16,8
Lisans	44	21,2
Yüksek lisans	6	2,9
Doktora	2	1,0
Toplam	208	100,0

Tablo 4'e bakıldığında dernek üyelerinin büyük kısmının lise ve üstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. İlköğretim mezunlarının %25, lise mezunlarının oranı %33,2, ön lisans ve lisans mezunlarının oranı %38 ve lisans üstü mezunların oranı %4 civarındadır.

Tablo 5: Meslek

Meslek	Frekans	Yüzde
Esnaf-Tüccar	17	8,2
Memur	89	42,8
İşçi	26	12,5
Serbest Meslek	32	15,4
Emekli	11	5,3
Diğer	33	15,9
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerinin %42,8 gibi büyük bir kısmı memur olarak, %15,4'ü serbest meslekte, %12,5'i işçi olarak ve %15,9'u da diğer meslek gruplarında çalışmaktadırlar.

Tablo 6: Aylık Ortalama Gelir

Gelir	Frekans	Yüzde
1000 TL ve Altı	57	27,4
1001 TL-2000 TL Arası	117	56,2
2001 TL-3500 TL Arası	25	12,0
3501 TL-5000 TL Arası	4	1,9
5001 TL ve üstü	5	2,4
Toplam	208	100,0

Tablo 6'ya göre dernek üyelerinin %27,4'ü 1000 TL ve altında bir gelire sahipken, %56,2'si 1001 TL-2000 TL arası gelire, %12'si 2001 TL-3500 TL arası bir gelire sahiptir.

Tablo 7: Tokat'ta İkamet Süresi

İkamet Süresi	Frekans	Yüzde
1 Yıldan Az	3	1,4
1-3 Yıl	14	6,7
3-5 Yıl	19	9,1
5-10 Yıl	16	7,7
10-15 Yıl	21	10,1
15 Yıldan Fazla	135	64,9
Toplam	208	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi dernek üyelerinin %75 gibi büyük bir çoğunluğu 10 yıl ve üzeri bir zamandır Tokat'ta ikamet etmektedir. 3 yıl ve daha az süredir Tokat'ta ikamet edenlerin oranı %8 civarındadır. Yani kente yeni gelenlerden ziyade uzun süredir kentte bulunanlar derneğe üyedir.

Dernek Üyelerinin Dernek ile İlişkileri ve Dernek Hakkında Görüşleri**Tablo 8:** Dernek Görevi

Dernek Görevi	Frekans	Yüzde
Başkan	6	2,9
Yönetim Kurulu Üyesi	18	8,7
Üye	184	88,5
Toplam	208	100,0

Tablo 8'e göre örneklemdaki kişilerden %11,5'i dernek yönetim kurulunda görev aldığı belirtilmiştir. Geri kalan %88,5'lik kesim ise derneğe üyedirler.

Tablo 9: Tokat'a Yerleşmede En Önemli Faktör

Tokat'a Yerleşme Nedeni	Frekans	Yüzde
Akrabaların Olması	85	40,9
Arkadaşların Olması	5	2,4
Hemşehrilerin Olması	22	10,6
İş Bulma İmkânının Fazla Olması	19	9,1
Diğer İllere Göre Yaşam Seviyesinin Yüksek Olması	7	3,4
Harcamaların Daha Düşük Olması	2	1,0
Diğer	68	32,7
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerinin %40,9'u Tokat'a yerleşmede en önemli faktör olarak burada akrabalarının olmasını göstermektedirler. Bu kapsamda Tokat'a gelen dernek üyelerinin önceden buraya gelen akrabalarının etkisiyle yerleşme kararını verdikleri görülmektedir. %10,6'lık kesim ise hemşehrilerinin olmasının yerleşmede en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Diğer etkenlerin yerleşmede etkili olduğunu söyleyenlerin oranı ise %32,7'dir. Bunlar arasında işi/görevi gereği atama, geldikleri yörenin toprak yapısının Tokat'a göre tarıma elverişsiz olması, okul/üniversite eğitimi, eş durumundan gelme gibi etkenler belirtilmiştir.

Tablo 10: Derneğe Üye Olurken Kimlerden Etkilenildiği

	Frekans	Yüzde
Akrabalar	9	4,3
Hemşehriler	129	62,0
Aile	9	4,3
Arkadaşlar	43	20,7
Diğer	18	8,7
Toplam	208	100,0

Tokat'a yerleşmede çok fazla etkisi olmayan hemşehrilerin derneğe üye olmada kente göç eden kişileri daha fazla etkilediğini görmekteyiz. %62 oranında dernek üyesi derneğe

üye olurken hemşehrilerinden etkilendiğini belirtmiştir. Bunu %20,7 ile arkadaş çevresi takip etmektedir. Yani kent ortamına gelen bireyleri yönlendiren kişiler hemşehriler ve arkadaşlar olmaktadır. Derneğe üye kazandıranlar daha önceden kente göçüp derneğe üye olmuş kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 11: Derneğin Tokat'a Yerleşmeye Etkisi

Derneğin Etkisi	Frekans	Yüzde
Evet	27	13,0
Hayır	181	87,0
Toplam	208	100,0

Derneğin, Tokat'a yerleşmedeki etkisi konusunda %87 gibi büyük oranda dernek üyesi, bir katkısının olmadığını belirtmiştir. Yani kente göç eden kişiler dernekle kente göç ettikten sonra tanışmıştır. Bu da hemşehri derneklerinin kente uyum sağlamada tampon mekanizma olarak görüldüğü görüşünü desteklemektedir.

Tablo 12: Derneğe Üye Olmada En Önemli Etken

Derneğe Üye Olmada Önemli Etken	Frekans	Yüzde
Yöre Kültürünü Yaşatma İmkânı Vermesi	65	31,2
Karşılaşılan Sorunlarda Yardımcı Olması	10	4,8
Memleketten Haberler Vermesi	2	1,0
Çevre Oluşturmaya Yardımcı Olması	13	6,2
Hemşehrilerle Biraraya Gelme Fırsatı Vermesi	114	54,8
Diğer	4	1,9
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerinin %54,8'i hemşehrilerle bir araya gelmeyi sağladığı için derneğe üye olduğunu, %31,2'si ise yöre kültürünü kentte yürütmeye yardımcı olduğu için derneğe üye olduğunu belirtmiştir.

Tablo 13: Derneğin En Çok Yardımcı Olduğu Konu

Derneğin Yardımcı Olduğu Konu	Frekans	Yüzde
Ev Bulma	1	0,5
İş Bulma	6	2,9
Hemşehrilerle Tanışma	168	80,8
Ekonomik Yardım	15	7,2
Diğer	18	8,7
Toplam	208	100,0

Derneğin üyelerine (kentte ev bulma, iş bulma, hemşehrilerle tanışma, ekonomik yardım gibi konularda) en çok destek olduğu konu %80,8 ile hemşehrilerle tanışmayı sağlaması olmuştur. %7,2'lik bir kesim ise derneğin ekonomik konuda yardımcı olduğunu belirtmiştir. Dernek maddi konularda yardımcı olma özelliğinden çok aynı yöreden kişilerin birbiriyle buluşup görüştüğü, birbirine destek olduğu ve kültürel paylaşımın yaşandığı yer konumundadır.

Tablo 14: Derneğin Resmi İşlerin Yürütülmesine Katkısı

Derneğin Resmi İşlerin Yürütülmesine Katkısı	Frekans	Yüzde
Hayır Olmuyor	55	26,4
Bilmediğim Konularda Yardımcı Oluyor	78	37,5
İşlerin Yürütmesi Konusunda Yardımcı Oluyor	20	9,6
Tanıdık Bularak İşlerin Kolaylaşmasını Sağlıyor	43	20,7
Diğer	12	5,8
Toplam	208	100,0

Derneğin resmi işlerin yürütülmesinde katkısı sorulduğunda %37,5'i resmi işlerde derneğin kendilerine bilmediği konularda yardımcı olduğunu, %20,7 ise derneğin resmi işlerde tanıdık bularak işlerin yürütmesini kolaylaştırdığını belirtmiştir. %9,6'sı işlerin yürütmesi konusunda yardımcı olduğunu, %26,4 oranında dernek üyesi resmi işlerde derneğin herhangi bir katkısı olmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç hemşehri derneklerinin tam bir dayanışma işlevi gördüğünü göstermektedir. Yaklaşık olarak üyelerin %75'i işlere yardımcı olma, işlerin yürütülmesi ve işlerin kolaylaşması konusunda dernekten destek gördüklerini bildirmişlerdir.

Tablo 15: Dernek Yörenize Ait Ne Tür Faaliyetlerde Bulunuyor?

Derneğin Yöreye Ait Bulunduğu Faaliyetler	Frekans	Yüzde
Herhangi Bir Faaliyette Bulunmuyor	19	9,1
Dayanışma ve Kültür Geceleri Düzenliyor	143	68,8
Gençlere Yörelere Ait Değerler Aktarıyor	21	10,1
Yöreye İlgili Unsurlarda Stand, Sergi Açma	15	7,2
Diğer	10	4,8
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine derneğin geldikleri yöre kültürünü yaşatmaya yönelik ne gibi faaliyetlerde buldukları sorulduğunda, %68,8'i yöre insanlarını, belirli zamanlarda dayanışma ve kültür geceleri düzenleyerek kaynaştırmayı sağladığını belirtmişlerdir. Gençlere yörelere ait değerleri aktarmayı, derneğin geldikleri yöreye dair faaliyeti olarak görenlerin oranı %10,1, derneğin yöreleriyle ilgili herhangi bir faaliyette bulunmadığını düşünenlerin oranı ise %9,1 olmuştur.

Tablo 16: Derneğin Gelinen Yöredeki İlişkileri Sürdürmedeki Katkısı

Derneğin Gelinen Yöredeki İlişkileri Sürdürmeye Etkisi	Frekans	Yüzde
Belli Zamanlarda Toplanmaya Yardımcı Oluyor	55	26,4
Birbirimizden Haberdar Olmamızı Sağlıyor	72	34,6
Fazla Bir Katkısı Olmuyor	17	8,2
Zor Durumlarda Birbirimize Destek Olmamızı Sağlıyor	60	28,8
Diğer	4	1,9
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine, derneğin, geldikleri yöredeki ilişkileri sürdürmelerine katkısı sorulduğunda %34,6'sı derneğin birbirlerinden haberdar olmayı sağladığını söylerken, %28,8'i zor durumlarda birbirimize destek olmamızı sağlıyor şeklinde, %26,4'ü belirli zamanlarda toplanmaya yardımcı oluyor şeklinde cevap vermiştir. Fazla bir katkısı olmadığını düşünenlerin sayısı %8,2'de kalmıştır. Bu, kente gelen kişilerin daha çok kendilerine yakın olarak yine kendi yörelerinden gelen kişileri gördüklerini ve onlarla bir bütünleşme ve dayanışma içerisine girdiklerini göstermektedir.

Tablo 17: Dernek Faaliyetlerine Katılım

Dernek Faaliyetlerine Katılım Düzeyi	Frekans	Yüzde
Derneğin Her Faaliyetine Katılım	85	40,9
Yılda Birkaç Kez Etkinliklere Katılım	89	42,8
Yıllık Kongrelere Katılım	7	3,4
Üyeyim, Faaliyetlere Katılmam	22	10,6
Diğer	5	2,4
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine hemşehri derneklerinin faaliyetlerine katılma sıklığı sorulduğunda %42,8'i yılda birkaç kez etkinliklere katıldığını, %40,9'u derneğin her faaliyetine katıldığını, %10,6'sı ise sadece üye olduğunu, dernek faaliyetlerine katılmadığını belirtmiştir. Derneğin her faaliyetine katılanlar için dernek üyelerinin yörelerinden tanıdıkları kişilerle vakitlerini geçirdikleri, bu durum farklı ortamlardan kişilerle kaynaşmayı yavaşlatıcı bir etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir. Yıllık kongrelere katılım diyenlerin oranı ise çok düşük düzeyde (%3,4) kalmıştır.

Dernek Üyelerinin Kentsel İlişkileri

Tablo 18: Karşılaşılan Sorunlarda Başvurulan Mercii

Sorunlarla Karşılaşıncı Başvurulan Mercii	Frekans	Yüzde
Dernek Yönetici Ve Üyelerine	93	44,7
Aileye	32	15,4
İş Arkadaşlarına	14	6,7
Problemlerle İlgili Kuruma	57	27,4
Komşulara	2	1,0
Diğer	10	4,8
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine herhangi bir sorunla karşılaştıklarında ilk olarak kimlere başvurdukları sorulduğunda ise %44,7'lik kesim dernek yönetici ve üyelerine, %27,4'lük kesim problemlerle ilgili kuruma, %15,4'lük kesim ise aileden birilerine başvurduklarını belirtmişlerdir. Buna göre dernek üyeleri dernekteki kişilerden yardım alma konusunda istekli davranmaktadırlar ve sorunlara çözüm ararken hemşehrilerine başvuru yoluna gitmektedirler. Ankete cevap verenlerin %27,4'ü sorunu direk olarak araya kimseyi sokmadan, kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan çözme yoluna gitmektedirler. Hemşehri dernekleri üyeleri için bir çözüm merkezi olmaktadır.

Tablo 19: Acil Durumlarda Kim Yanınızda Olur

Acil Durumlarda Yanınızda Olan Kişiler	Frekans	Yüzde
İş Arkadaşları	8	3,8
Komşular	44	21,2
Dernek Üyeleri	43	20,7
Akrabalar	108	51,9
Diğer	5	2,4
Toplam	208	100,0

Kaza, ölüm, hastalık gibi acil yardım gerektiren durumlarda öncelikli olarak dernek üyelerinin yanında kimleri buldukları sorulduğunda %51,9'u akrabalarını bulduğunu söylemiştir. Kente göç ederken kentte akrabalarının bulunmasını önemli bir faktör olarak gören dernek üyeleri acil durumlarda da akrabalarının desteğini almaya devam etmektedirler. Komşularımı acil durumlarda yanımda bulurum diyenlerin oranı %21,2'dir.

Tablo 20: Kimden Borç Para İstersiniz

Borç Para İsteddiğiniz Kişiler	Frekans	Yüzde
İş Arkadaşlarından	22	10,6
Komşulardan	9	4,3
Dernek Üyelerinden	24	11,5
Akrabalardan	114	54,8
Banka v.b. Kurumlardan	29	13,9
Diğer	10	4,8
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine borç paraya ihtiyacınız olduğunda kimden borç istersiniz diye sordüğümüzda %54,8'i akrabalarından cevabını vermiştir. Dernek üyeleri ekonomik konuda dernekten ziyade kendi eşi dostu olarak gördüğü kişilerden yardım istemektedirler. Dernek üyelerinden borç isteyenlerin oranı %11,5 olmuştur. %13,9'u da kendi başının çaresine bakarak borç veren kurumlara yöneldiklerini belirtmişlerdir. Dernek üyelerinin ekonomik sorunlarını çözmeye daha çok geleneksel yapıları kullandıkları görülmektedir.

Tablo 21: Kime Borç Para Verirsiniz

Borç Para Verdiğiniz Kişiler	Frekans	Yüzde
İş Arkadaşlarına	17	8,2
Komşulara	9	4,3
Hemşehrilere	38	18,3
Akrabalara	132	63,5
Hiçbirine	12	5,8
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine kimlere borç para verirsiniz diye sorulduğunda %63,5'i akrabalarına borç vereceklerini belirtmişlerdir. Hemşehrilere borç veririm diyenlerin oranı %18,3, iş arkadaşlarıma borç veririm diyenlerin oranı %8,2 olmuştur. Dernek üyeleri arasında akrabalık en güvenli ilişki olarak görülmektedir.

Tablo 22: Tokat'a Geldiğinizde İlk Kimle Görüştünüz

Tokat'a Geldiğinizde İlk Görüştüğünüz Kişiler	Frekans	Yüzde
Akrabalarla	90	43,3
Hemşehrilerle	74	35,6
Komşularla	10	4,8
Arkadaşlarla	31	14,9
Diğer	3	1,4
Toplam	208	100,0

Dernek üyeleri Tokat'a geldiklerinde ilk kimlerle görüştikleri sorusuna; %43,3 oranında akrabalarla, %35,6 oranında hemşehrilerle, %14,9 oranında arkadaşlarla cevabını vermişlerdir. Kırsaldan kente göç sonrası kente gelen kişilerin kentle etkileşim ve iletişimde akrabalar, hemşehriler ve arkadaşlar en önemli kentle irtibat ajanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 23: Hemşehrilerle Görüşme Sıklığı

Hemşehrilerle Görüşme Sıklığı	Frekans	Yüzde
Haftada Birkaç Kez	129	62,0
Haftada Bir Kez	42	20,2
Ayda Bir Kez	23	11,1
Senede Birkaç Kez	7	3,4
Bayramdan Bayrama	6	2,9
Diğer	1	0,5
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerinin hemşehrileriyle görüşme sıklığı sorulduğunda %62'si haftada birkaç kez, %20,2'si haftada bir kez, %11,1'i ayda bir kez cevabını vermişlerdir. Haftada en az bir kez görüşenlerin oranı %82 civarında olmuştur. Bu da dernek üyelerinin hemşehrileriyle çok sık etkileşim içinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 24: Tokat'ta Görüştüğünüz Hemşehrilerin Ne Kadarıyla Memlekette Görüşürdünüz ?

Tokat'taki Hemşehrilerle Memlekette Görüşme Durumu	Frekans	Yüzde
Çoğuyla	55	26,4
Bir Kısmıyla	101	48,6
Pek Azıyla	28	13,5
Hiçbiriyle	24	11,5
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine Tokat'a geldiklerinde görüştikleri hemşehrileriyle, geldikleri yörede ne kadarıyla görüştikleri sorulduğunda %48,6'sı bir kısmıyla görüştiklerini, %26,4'u çoğuyla görüştiklerini, %13,5'i pek azıyla görüştiklerini, %11,5'i de Tokat'ta görüştikleri hemşehrilerinin hiçbirisiyle geldikleri yörede görüşmediklerini belirtmiştir. Hemşehri derneklerine üye olan kişilerin kente gelmeden önce görüştikleri kişilerle kente

göç sonrası da dernekler vasıtasıyla ilişkilerini devam ettirdikleri, bir anlamda kentte köy ilişkilerini sürdürdükleri görülmektedir.

Tablo 25: Hemşehrilerin Nişan, Düğün, Sünnet, Hastalık, Cenaze vb. Durumlarına Katılım

Hemşehrilerin Düğün, Nişan vb. Katılım Durumu	Frekans	Yüzde
Hepsine	26	12,5
Çoğuna	136	65,4
Bir Kısımına	28	13,5
Çok Azına	14	6,7
Hiçbirine Katılmam	4	1,9
Toplam	208	100,0

Görüşülen üyelerin hemşehrilerinin düğün, nişan, sünnet, cenaze vb. durumlarına katılabilmelerine ilişkin soruya %65,4'ü çoğuna katılım, %13,5'i bir kısımına katılım, %12,5'i hepsine katılımı cevabını vermiştir. Hiç birine katılmam cevabını verenlerin oranı %1,9'da kalmıştır. Buradan bu kişilerin hala memleketleriyle ilişkilerini canlı tuttukları, geldikleri yöreden tamamen kopmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 26: Memlekete Gidiş Sıklığı

Memlekete Gidiş Sıklığı	Frekans	Yüzde
Haftada Bir Kez	13	6,2
Ayda Bir Kez	45	21,6
Senede Birkaç Kez	54	26,0
Bayramdan Bayrama	18	8,7
İşim Düşerse	72	34,6
Hiç Gitmem	6	2,9
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerinin memlekete gidiş sıklıkları sorulduğunda %34,6'sı işi düşerse memlekete gittiğini, %26'sı bayramdan bayrama gittiğini, %21,6'sı ayda bir kez gittiğini, %2,9'u da memlekete hiç gitmediğini belirtmiştir. Dernek üyelerinin neredeyse tamamının geldikleri yerle ilişkilerinin devam ettiği görülmektedir.

Tablo 27: Memlekete Gitme Sebebi

Memlekete Gitme Sebepleri	Frekans	Yüzde
Tanıdık ve Akrabaları Görmek İçin	80	38,5
Eş,Dost Düğün,Sünnet,Cenaze vb. İçin	113	54,3
Kışlık Erzak Getirmek İçin	3	1,4
İş/Ticaret İçin	4	1,9
Diğer	8	3,8
Toplam	208	100,0

Dernek üyelerine memlekete gitme sebepleri sorulduğunda %54,3'ü eş, akraba vb. yakınlarının düğün, sünnet, cenaze gibi durumlarında yanlarında bulunmak için gittiklerini belirtmişlerdir. %38,5'i de tanıdık ve akrabaları ziyaret edip, onları görmek için memlekete gittiklerini belirtmişlerdir. Memlekete gitmek maddi dayanışmanın ötesinde sosyal paylaşımlar için olmaktadır. Kışlık erzak getirmek için memleketine giden dernek üyesi sadece %1,4'dür.

Tablo 28: Sizce Tokat'lı Kimdir

Tokat'lı Kimdir	Frekans	Yüzde
Tokat'ta Doğup Büyüyen	45	21,6
Uzun Süre Tokat'ta Yaşayan	11	5,3
Kendini Tokat'lı Hisseden	149	71,6
Diğer	3	1,4
Toplam	208	100,0

Görüşülen kişilere; onlara göre Tokat'lının kim olduğu sorulduğunda %71,6 gibi yüksek bir oranda kendisini Tokat'lı hissedene Tokat'lı denilir cevabını, %21,6'sı Tokat'ta doğup büyüyene Tokat'lı denilir cevabını vermişlerdir. Memleket tasavvurunun tek olmadığını, duruma göre değişebileceğini hemşehri derneklerinde de görmekteyiz. Bu noktada Tokat'ta ki hemşehri derneklerinde sosyal kimlik inşasında kendilerini Tokat'lı görme oranının yüksek olduğu düşünülebilir.

Tablo 29. Kendinizi Tokat'lı Olarak Görüyor musunuz?

Kendinizi Tokat'lı Görme Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	159	76,4
Hayır	49	23,6
Toplam	208	100

Dernek üyelerine kendilerini Tokat'lı olarak görüyor mu sunuz diye sorulduğunda üyelerin %76,4'ü evet, %23,6'sı hayır cevabını vermiştir. Bu sonuç da önceki beklentimizi doğrulamaktadır.

Hipotezlerin Test Edilmesi

Çalışmanın birinci hipotezi “hemşehri dernekleri üyelerinin kentte karşılaştıkları problemlerine belli çözümler üreterek kentileşmeye katkıda bulunmaktadır” hükmünü içermektedir. Bu hükmü doğrulayacak veri olarak tablo 12'ye baktığımızda derneğe üye olmada en önemli etken nedir sorusuna; %31,2 si yöre kültürünü yaşatma imkanı vermesi, %4,8 i karşılaşılan sorunlara yardımcı olması, %6,2 si çevre oluşturmaya yardımcı olması cevabını vermişlerdir. Tablo 13'de de görüldüğü gibi derneğin ev bulma ve hemşehrilerle tanışmada yardımcı olduğu görülmektedir. Yine tablo 14'de açıkça görüldüğü gibi dernek üyelerinin resmi işlerinin yürütülmesinde, derneğin kendilerine bilmediği konularda, işlerin yürütülmesi konusunda ve tanıdık bularak işlerin kolaylaştırılması konusunda kendilerine yardımcı olduğunu söyleyenlerin oranı %68,6 dır. Bu sonuçlar hemşehri

derneklerine üye olan kişilere derneğin aktif olarak kentle bütünleşebilmeleri için destek sağladığını söyleyebilmek bakımından önemli veri olarak kabul edilebilir.

İkinci hipotez ise “hemşehri dernekleri üyelerine kendi içinde yerel çözümler üretmek kente göçen kişilerin kentle bütünleşmesi önünde kısmi engeller oluşturmaktadır” şeklindedir. Hemşehri derneklerinin kente göçen kişilerin kentle bütünleşmesinin önündeki engel oluşturduğuna dair önemli veri olarak gösterebileceğimiz sonuç tablo 24’de mevcuttur. Hemşehri derneklerinin üyelerinin %89,5 i Tokat’ta görüştikleri hemşehrileriyle memleketteyken görüştiklerini beyan etmişlerdir. Bu sonuç şunu düşünmemize sebep olabilir; kişilerin ilişkileri ve sosyal etkileşimleri devam etmektedir, kişiler arası, sosyal etkileşimler aynı kalmış değişen sadece kır mekanı yerine kent olmuştur. Tablo 25’de görüldüğü gibi dernek üyelerinin %91,1i hemşehrilerinin nişan, düğün, sünnet, cenaze, hastalık vb. durumlarına katıldıklarını belirtmektedirler. Bu durum hemşehri derneklerine üye olan kişilerin kentte başka nişan, düğün, cenaze vb. katılmadıklarını göstermez ama kendi aralarında sosyal münasebetlerini çok sıkı yaşadıklarının göstergesi olarak görülebilir. Bu sonuçlar hemşehri derneklerine üye olan kişilerin kendi aralarında cemaat ilişkisi yaşamalarını ve kısmen kent ortamlarından soyutlandıklarını ve dernek üyeliğinin dolaylı da olsa kentle bütünleşmelerine engel olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Çalışmanın üçüncü hipotezi ise “hemşehri dernekleri üyelerinin kentte kalma süresi ile kentle bütünleşmeleri arasında ilişki vardır” diye kurulmuştur.

Tablo 30: Tokat’ta İkamet Süreleri İle Kendilerini Tokat’lı Olarak Görme Arası İlişki

Tokat’ta İkamet Süreleri		Kendinizi Tokat’lı Olarak Görüyor musunuz		Toplam
		Evet	Hayır	
10 Yıldan Az	frekans	19	33	52
	yüzde	36,5	63,5	100
10 Yıldan Fazla	frekans	140	16	156
	yüzde	89,7	10,3	100
Toplam	frekans	159	49	208
	yüzde	76,4	23,6	%100

Tablo 30’a bakıldığında Tokat’ta ikamet süreleri ile kendilerini Tokat’lı olarak görme arasında ilişki (Ki kare) arandığında, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır ($\chi^2= 61,306$, $P= 0,000$). Tokat’ta ikamet etme süresi arttıkça kişilerin kendilerini Tokat’lı olarak görme oranı da artış göstermektedir. 10 yıl ve üstü sürede Tokat’ta ikamet edenler arasında kendilerini Tokat’lı olarak hissedenlerin oranı yüksekken, bu oran 10 yıl ve altı sürede Tokat’ta ikamet edenler arasında düşük çıkmaktadır. Tokat’a göçen kişilerin kendilerini Tokat’lı olarak görmeleri yaşadıkları yerle bütünleşmelerinin bir göstergesi olarak düşünüldüğünde Tokat’ta kalma süresi ile bu kentle bütünleşme arasındaki ki-kare ilişkisi ($P=0,000$) istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Bu sonuca göre hemşehri dernekleri üyelerinin kentte kalma süresi ile kentle bütünleşmesi arasında ilişki

vardır hipotezi doğrulanmış olmaktadır. Aşağıdaki tablo 31'deki sonuçlar da bu durumu desteklemektedir.

Tablo 31: Tokat'ta İkamet Süreleri ile Memlekete Gitme Sıklığı Arasındaki İlişki

Tokat'ta İkamet Süreleri		Memlekete Gidiş Sıklığı			Toplam
		Ayda Birkaç Kez	Yılda Birkaç Kez	Nadiren	
10 Yıldan Az	frekans	23	29	0	52
	yüzde	44,2	55,8	0	%100
10 Yıldan Fazla	frekans	35	115	6	156
	yüzde	22,4	73,7	3,8	%100
Toplam	frekans	58	144	6	208
	yüzde	27,9	69,2	2,9	%100

Tablo 31'de Tokat'ta ikamet süreleri ile memlekete gitme sıklıkları arasındaki ilişki (Ki kare) arandığında, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=10,458$, $P=0,005$). Tablo 31 incelendiğinde kişilerin Tokat'ta ikamet ettikleri süre arttıkça memlekete gitme sıklıklarının azaldığı görülmektedir. Kentte 10 yıldan daha az oturan kişilerin memleketi ziyaret etme eğilimleri daha fazla iken, kentte 10 yıl ve daha fazla süre ikamet eden kişilerin memleketi daha az ziyaret ettikleri görülmektedir. Bu da kişilerin Tokat'ta ikamet süreleri arttıkça kent ile bütünleşip kırsal alandan kopma eğilimine girdiklerini göstermektedir.

Tablo 32: Tokat'ta İkamet Süreleri İle Hemşehrilerle Görüşme Sıklığı Arasındaki İlişki

Tokat'ta İkamet Süreleri		Hemşehrilerle Görüşme Sıklığı			Toplam
		Ayda Birkaç kez	Yılda Birkaç Kez	Hiç Görüşmem	
10 Yıldan Az	frekans	33	18	1	52
	yüzde	63,5	34,6	1,9	%100
10 Yıldan Fazla	frekans	138	18	0	156
	yüzde	88,5	11,5	0	%100
Toplam	frekans	171	36	1	208
	yüzde	82,2	17,3	0,5	%100

Tablo 32'de dernek üyelerinin Tokat'ta ikamet süreleri ile hemşehrilerle görüşme sıklığı arasındaki (Ki kare) ilişkiye bakılmış olup, aralarında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=17,965$, $P=0,000$). Tablo 32 incelendiğinde Tokat'ta ikamet süreleri arttıkça dernek üyelerinin hemşehrileriyle görüşme sıklıkları da artmaktadır. Bir önceki tabloda Tokat'ta ikamet süresi arttıkça memlekete gidiş sıklığının azaldığı belirtilmişti. Memlekete gidiş sıklığı azalmasıyla dernek üyelerinin memleketinden olan kişileri görme ihtiyacı ters

yönde artış göstermiştir. Üyeler memleketlerine gitmemektedirler ama o yöreden olan kişilerle görüşerek bir nevi memleket özlemini gidermektedirler.

Tablo 33: Öğrenim Durumu ve Dernek Faaliyetlerine Katılım İlişkisi

Öğrenim Durumu		Dernek Faaliyetlerine Katılım			Toplam
		Her Faaliyete Katılım	Yılda Birkaç Kez Katılım	Nadiren	
İlköğretim	frekans	14	35	3	52
	yüzde	26,9	67,3	5,8	%100
Lise	frekans	20	38	11	69
	yüzde	29,0	55,1	15,9	%100
Ön-lisans ve Lisans Üstü	frekans	51	23	13	87
	yüzde	58,6	26,4	14,9	%100
Toplam	frekans	85	96	27	208
	yüzde	40,9	46,2	13,0	%100

Öğrenim durumu ve dernek faaliyetlerine katılım arasındaki ilişkiye (Ki kare) bakıldığında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=29,934$, $P=0,000$). Buna göre dernek üyelerinin öğrenim düzeyi arttıkça daha yakından dernek faaliyetleriyle ilgilenmeye başladıkları görülmüştür. İlköğretim mezunlarının % 26,9'u derneğin her faaliyetine katıldığını belirtirken, bu oran lise mezunlarında % 29, önlisans-lisans ve lisans üstü mezunlarında % 58,6 şeklinde olmuştur.

Tablo 34: Tokat'a Yerleşme Faktörü İle Dernek Faaliyetlerine Katılım İlişkisi

Tokat'a Yerleşme Faktörü		Dernek Faaliyetlerine Katılım			Toplam
		Derneğin Her Faaliyetine Katılım	Yılda Birkaç Kez Katılım	Nadiren	
Akrabaların Olması	frekans	31	52	7	90
	yüzde	34,4	57,8	7,8	%100
Hemşehrilerin Olması	frekans	9	12	1	22
	yüzde	40,9	54,5	4,5	%100
İş Bulma İmkanının Fazla olması	frekans	9	6	4	19
	yüzde	47,4	31,6	21,1	%100
Diğer	frekans	36	26	15	77
	yüzde	46,8	3,8	19,5	%100
Toplam	frekans	85	96	27	208
	yüzde	40,9	46,2	13,0	%100

Tablo 34’de Tokat’a yerleşme faktörü ile dernek faaliyetlerine katılım arasında anlamlı bir ilişki (Ki kare) olduğu ortaya çıkmıştır ($x^2= 14,705$, $P=0,023$). İnsanlar her ne sebeple kente gelirse gelsin, derneğe üye olup bir araya gelme ihtiyacı hissetmiştir. Dernek üyelerinin %85’i Tokat’a yerleşme faktörü ne olursa olsun dernek etkinliklerine katıldığını belirtmiştir.

Tablo 35: Üyelerin Doğdukları Yer İle Memlekete Gidiş Sıklığı Arasındaki İlişki

Doğum yeri		Memlekete Gidiş Sıklığı			Toplam
		Ayda Birkaç Kez	Yılda Birkaç Kez	Nadiren	
İl	frekans	12	19	2	33
	yüzde	36,4	57,6	6,1	%100
İlçe	frekans	24	45	1	70
	yüzde	34,3	64,3	1,4	%100
Kasaba	frekans	7	9	0	16
	yüzde	43,8	56,2	0	%100
Köy	frekans	15	71	3	89
	yüzde	16,9	79,8	3,4	%100
Toplam	frekans	58	144	6	208
	yüzde	27,9	69,2	2,9	%100

Tablo 35’de üyelerin doğdukları yer ile memlekete gidiş sıklığı arasındaki ilişkiye (Ki kare) bakılmış ve anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($x^2=12,124$, $P=,059$).

Cinsiyet ve dernek faaliyetlerine katılım arası ilişkiye ($P= 0,355$) ve aylık gelir-dernek faaliyetlerine katılım arası ilişkiye ($P= 0,91$) bakılmış olup anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Sonuç

Çalışmada hemşehri derneklerinin kentleşme üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre hemşehri derneklerine üye olan bireylerin hemşehrileri ile ilişkilerine önem verdikleri görülmüştür.

Tokat’ta bulunan hemşehri dernekleri, Şaban İnat’ın (2006) Antalya’daki hemşehri derneklerine uyguladığı alan çalışmasının aksine kent merkezinden göçüp gelen kişilerden ziyade kırsal yörelerden kente göçen bireylerin üye olduğu, dayanışma içerisine girdikleri yerler olmuştur. Dernek üyeleri genel olarak orta yaş ve üzeri kişilerden oluşmaktadır. Diğer çalışmalarda olduğu gibi (İnat, 2006; Köse, 1996) bu çalışmada da gençlerin hemşehri derneklerine ilgi göstermediği görülmektedir. Dernek üyeleri genel itibarıyla belirli bir gelire sahip, işi bulunan kişilerdir. İnat’ın (2006) çalışmasında da ortaya konduğu gibi, Tokat’taki hemşehri dernekleri muhtaç kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu bir örgütlenme biçimi değil, hemşehrilerle ilişkilerin önplanda olduğu bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Tokat’taki hemşehri derneklerine kente yeni gelenlerden ziyade kentte belirli bir süreden beri ikamet eden kişiler üye olmuştur. Dernek üyelerini kente gelme konusunda genellikle akrabaları etkilerken, onları hemşehri derneklerine üye olma konusunda genellikle geldikleri yörede tanışıp görüştüğü hemşehrileri etkilemiştir.

Köse'nin (1996) yöresel dayanışma örgütleri üzerine Konya'da yaptığı araştırmada ortaya koyduğu gibi Tokat hemşehri derneklerinin üyeleri de derneği hemşehrileriyle bir araya gelebildikleri ve yöre kültürünü yaşatabildikleri yer olarak görmektedirler. Derneklere yüklenen genel özellik, hemşehri ilişkilerinin canlı tutulduğu yerler, hemşehrilerle görüşme ortamı şeklinde ifade edilmektedir. Bireyler hemşehrileriyle bu dernekler sayesinde sık sık bir araya gelmektedirler.

Dernek üyeleri memleketlerine eş, dost, akraba ziyareti için gitmektedirler. Fakat bireylerin kentte ikamet süreleri arttıkça memlekete gitme sıklıkları azalmaktadır. Yani bireyler zaman ilerledikçe daha çok kente alışmakta ve kendilerini geldikleri yere ait hissetmektedirler. Fakat bireyler memlekete gidiş sıklıklarını azaltırken, aynı zamanda Tokat'taki hemşehrileriyle görüşme sıklıklarını artırmaktadırlar. Bu şekilde geldikleri yörelerle bağlarını koparmamaktadırlar. Bu durum bireylerin yanlarında hep yörelerinden birilerinin bulunmasını istedikleri ve hemşehri ilişkilerini kentte bulunan diğer bireylerle olan ilişkilerine göre ön planda tutmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Şaban İnat'ın (2006) çalışmasında ulaştığı sonuca benzer şekilde Tokat'taki hemşehri dernekleri üyelerinin de eğitim düzeyi arttıkça dernek faaliyetlerinde daha aktif oldukları görülmüştür. Cinsiyet, aylık gelir gibi faktörlerle bireylerin dernek faaliyetlerine katılımı arasında ve üyelerin doğdukları yer ile memlekete gidiş sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Genel itibarıyla hemşehri dernekleri kente göç eden kişilerin çeşitli ihtiyaçlarını; dernek, arkadaşlık ve akraba ilişkileri formunda karşılamaktadır. Bu yönüyle hemşehri dernekleri kente göç eden kişilerin, kentin ikincil ilişkiler ağı içinde derin kültür şoku yaşamadan kentle bütünleşmelerini sağlamaktadır. Diğer taraftan kente göç eden kişileri kendi değer, normları bağlamında, aralarında kaynaştırıp kendilerinden farklı duyan, düşünen ve davranan kentlilerle iletişimini engelleyerek kentlileşme süreci önünde engel oluşturmaktadır. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz, hemşehri dernekleri kentlileşme sürecini kente yeni gelen kişilere; kente ilk yerleşme, kent yapısına bağlanmadaki sorunların çözümünde ve sosyal ilişki konusunda destek sağlamakta, aynı zamanda bu destek onların kent yapısı ile kaynaşmasını engellemekte ve tampon mekanizma nedeniyle kısmi de olsa kentlileşmeyi engellemektedir.

Kaynakça

- Bal, H. (2008). *Kent sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bolay, S. H. (1997). Sivil toplum ve manası. *Yeni Türkiye*, 18, 7-8.
- Bozkurt, Ö., Turgay, E. ve Seriyi, S. (1998), *Kamu yönetimi sözlüğü*, Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Görmez, K. (1997). *Kent ve siyaset: Bir metropol alanda kentleşme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- İnat, Ş. (2006). *Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri ve kentlileşme süreci (Antalya örneği)*: Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi.

- Keleş, R. (2006). *Kentleşme politikası*, Ankara:İmge Kitabevi.
- Kıray, M. (1964). *Ereğli: Ağır sanayiden önce bir sahil kasabası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kızılçelik, S. (2000). *Sosyoloji yazıları 2*, Ankara:Anı Yayın.
- Köse, A. C.(1996). *Yöresel dayanışma örgütlerinin kentileşme sürecindeki rolü (Konya ili örneği)*. Yüksek lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kurtoğlu, Ayça (2005) ‘Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler’, *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue N°2 - Hometown Organisations in Turkey, 15.09.2011 tarihinde <http://www.ejts.org/document375.html>. adresinden erişildi.
- Mardin, Ş. (2006). *Türkiye’de toplum ve siyaset*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentileşme ve kentsel değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye’de kentleşme: Bir toplumsal ve kültürel değişme süreci*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tekşen, A. (2003), *Kentleşme sürecinde bir tampon mekanizma olarak hemşehricilik: Ankara’daki Malatyalılar örneği*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Toksöz, F. (1983). *Dernekler,, Cumhuriyet dönemi Türk ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tunçay, M. (1998). Sivil toplum kuruluşları ile ilgili kavramlar, tanzimattan günümüze İstanbul’da STK’lar. (ss. ix-xv) edt. A.N. Yücekök, M.Ö. Alkan, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi, sivil toplum kuruluşları ve yönetim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2003). Sivil toplum ve manası”, *Cumhuriyet üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 27(2), 226-242.
- Yılmaz, N. (2008). *Hemşehri kimliği*, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Türk Dil Kurumu (2011), Sivil Toplum Kuruluşu, 15.09.2011 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f9942f24d85e5.40749749 adresinden erişildi.